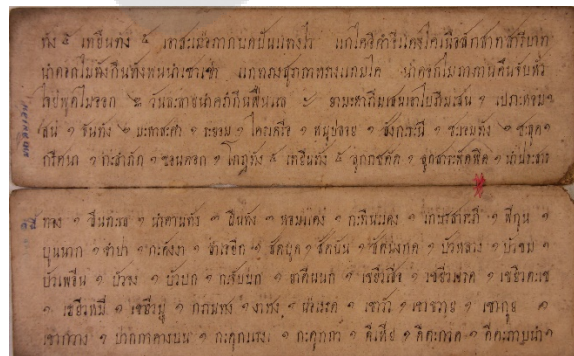
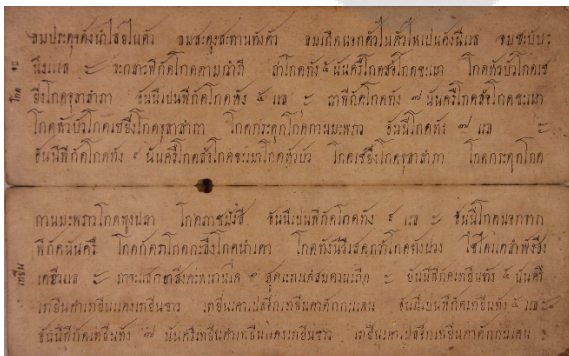

ตำรายา ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านตลาคมน้ำวัดลำพญา

นิสา เขยกกลิ่น ปรีวรรตและเรียบเรียง
ดอกริ้ว พยัคศรี ตรวจทาน

ทะเบียนเอกสารโบราณ

1. รหัสเอกสาร (Identifier Number)	NPT004-050
2. ชื่อเรื่อง (Title)	ตำรายา
3. หมวดเรื่อง (Subject)	ตำราเวชศาสตร์
4. สถานที่สำรวจ (Location)	พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม
5. สถานที่ทำสำเนาดิจิทัล (Digitization Location)	พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม
6. วันที่ทำสำเนา (Date)	9 มีนาคม 2555
7. ชื่อผู้สร้าง (Creator)	-
8. ประเภทของเอกสาร (Type)	สมุดไทยขาว
9. จำนวน (Format of original)	1 เล่ม/ 34 หน้า
10. ขนาดเอกสาร (Size of original)	12x34x2 ซม.
11. รูปแบบไฟล์เอกสาร (Digital Format)	image/jpg
12. อักษรที่ใช้บันทึก (Script)	ไทย, ขอมไทย
13. ภาษาที่ใช้บันทึก (Language)	ไทย, บาลี
14. สภาพของเอกสาร (Condition)	ไม่สมบูรณ์ ขาดจากตัวฉบับ หน้าต้นไม่มีหน้าแรก ส่วนหน้าปลายขาดบางส่วน
15. คำสำคัญ (Keywords)	ตำรายา, สมุนไพร, รักษาโรค, ยาแก้คันประโดง, ยาต้มแก้คุดทะราด, ยามหานิลใหญ่, ยาปรอท, ยาจักรนารายณ์ใหญ่, ยามหาพิมเสน
16. ภาพประกอบ (Illustrator)	

สมุดไทยชาวเรือ ตำรายา ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านตลาดน้ำวัดลำพญา รหัสเอกสาร NPT004-050 สภาพของเอกสารไม่สมบูรณ์ หน้าด้านขาดไปบางส่วน เช่นเดียวกับหน้าปลายที่ขาดหายไปบางส่วน แต่โดยรวมแล้วเอกสารอยู่ในสภาพดี อักษรที่ใช้บันทึก คือ อักษรไทย และอักษรขอมไทยเล็กน้อย ตัวอักษรเขียนด้วยลายมือที่เป็นระเบียบ สวยงาม และเส้นที่ลงด้วยหมึกเห็นชัดเจน

เนื้อเรื่องกล่าวถึง ชื่อโรคและสูตรยาสำหรับรักษาโรคนั้นๆ อาทิ ยาแก้ประโดง ยาต้มกินภายในแก้ประโดง ยาแก้คันประโดง ยาธาตุบรรจบ ยาวิสัยพาใหญ่ ยาเชื่อมมหากาฬ ยามหานิล ยาตรีจักร ยามงคลโอสถ เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึง พิกัดของโกฐทั้ง ๕ โโกฐทั้ง ๗ โโกฐทั้ง ๙ เทียนทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๗ เทียนทั้ง ๙ บัวทั้ง ๕ เป็นต้น

ข้อตกลงเบื้องต้นในการปริวรรตสมุดไทยฉบับนี้ คือ

๑. คำที่ใช้ตัวหนา คือ อักษรขอมไทยและถ่ายถอดตามรูปอักษรที่ปรากฏ
๒. คำที่ขีดเส้นใต้ คือ คำที่ไม่แน่ใจและยังหาความหมายไม่ได้

หน้าต้น

ใบพลับพลึง ๑ ใบวัลย์เปรียง ๑ ผักเบ็ญหนู ๑ เมล็ดฝ้าย ๑ ตำบั้งไฟให้สุก บดด้วยน้ำส้มสายชู ทาที่บวม เส้นอัมพฤกษ์หายแล
ยาแก้ประโดง^๑ เอารากพุงเรียงทั้ง ๒ รากพุงดอ ๑ รากฝักเค้า ๑ ฝนด้วยน้ำข้าวข้าว ทั้งกินทาแก้คันหายแล
ยาต้มกินภายใน เอาย่านาง ๑ รากมะตูม ๑ รากมะนาว ๑ รากพุงดอ ๑ กินแก้พิษประโดงหายแล
ยาแก้คันประโดง เอาลูกฝักต้มแล้ว เอาออกให้เย็นทาหายแล ถ้าคันหนักเอาลูกกระเจ้า^๒ ๑ แดงหนู^๓ ๑ ต้มอาบแก้คัน
แล

เกลือ ๑ ใบพลูแก่ ๑ เอาเข้าแทรก บดทาแก้คันจนกระดุกหายแล

แก้คัน เอาขี้วัวแห้ง ๑ ง้วนหมู^๔ ๑ สันพร้านางแอ ๑ เปลือกสะเดา ๑ เปลือกกล้วยก็ได้ เปลือกทิ้งถ่อน^๕ก็ได้
ข้าหลวง^๖ ๑ เปลือกเพกา ๑ แขน้ำอาบแก้คันประโดงหายแล

ปลิวีให้โทษ ๑๒ ประการ คือ ให้ปวดหัว เจ็บท้ายทอย เจ็บขากรรไกร ให้มมลน ให้เจ็บในท้อง ให้ชนลูกชนพอง
ให้โคนเล็บเขียว ให้ริมฝีปากแห้ง ให้หนังแก่ ให้เจ็บแม่มือ ให้เจ็บเอ็น ให้เจ็บสมองกระดุก ให้โทษดังนี้แล

อาโปให้โทษ ๑๑ ประการ ให้เป็นเพื่อตีให้น้ำมูกมาก ให้เป็นเพื่อเสลดให้ขี้มูกมาก มัวเมานัก ให้เป็นชนลูก ให้
เลือดออกมาก ให้เหงื่อออกมาก ให้คาวปาก ให้น้ำลายมาก ให้โทษดังนี้แล

เดโชให้โทษ ๑๐ ประการ ให้นอนไม่หลับ ให้หนักตัว ให้อ่อนทั่วทั้งตัว หนาวนัก ให้อ่อนระหาย ให้กินของแสลง
ให้กินอาหารไม่อยู่ท้อง ให้ตัวเย็นกลางคืน ให้อ้วนหัวใจให้เป็นบวม ให้โทษดังนี้แล

วาโยให้โทษ ๑๒ ประการ ให้ลมขึ้นข้างบน ให้ลมลงข้างต่ำ ให้เสียดท้องเสียดหลัง ให้ลมเกิดหน้าผาก ลมแล่นทั้งตัว
ลมหายใจเข้าออกแรงนัก ลมเย็นทั้งตัว ลมมือตายตีนตาย ลมทั้งสรรพางค์กาย ลมประดุดังน้ำไหลในตัว ลมสะดุ้งสะท้าน
ทั้งตัว ลมเกิดนอกตัวในตัวให้เป็นดังนี้แล จบฉบับหนึ่งแล

จะกล่าวพิภักตโกธตามคัมภีร์ ถ้าโกธทั้ง ๕ นั้นคือ โกธสอ โกธเขมา โกธหวับัว โกธเชียง โกธจุฬาลำพา อันนี้เป็นพิภักต
โกธทั้ง ๕ แล

ถ้าพิภักตโกธทั้ง ๗ นั้นคือ โกธสอ โกธเขมา โกธหวับัว โกธเชียง โกธจุฬาลำพา โกธกระดุก โกธก้านมะพร้าว (โกธ
ก้านพร้าว) อันนี้โกธทั้ง ๗ แล

อันนี้เป็นพิภักตโกธทั้ง ๙ นั้นคือ โกธสอ โกธเขมา โกธหวับัว โกธเชียง โกธจุฬาลำพา โกธกระดุก โกธก้านมะพร้าว
(โกธก้านพร้าว) โกธพุงปลา โกธภูษามังสี (โกธชฎามังสี หรือโกธจุฬารศ) อันนี้เป็นพิภักตโกธทั้ง ๙ แล

^๑ ประดง (น.) ชื่อโรคผิวหนังจำพวกหนึ่ง ทำให้คันเป็นต้น ตามตำราแพทย์แผนโบราณว่ามีหลายชนิด เช่น ประดงเลือด ประดงลม.

^๒ ต้นกระเขา.

^๓ ชื่ออื่นๆ แดงนก, แดงผีปลุก, แดงหนูชน สรรพคุณ : ยาพื้นบ้านใช้ ราก ตำพอกเหงือกแก้ปวดฟัน ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ดัน ยอดและใบ
อ่อน กินแก้ตับอักเสบ อาหารไม่ย่อย คลื่นไส้ อาเจียน ท่อน้ำดีอักเสบ หลอดลมอักเสบ และหอบหืด เมล็ด ต้มน้ำดื่ม ขับเหงื่อ น้ำมันจากเมล็ด ทาถู
นวดกล้ามเนื้อ แก้ปวดเมื่อย.

^๔ ชื่ออื่นๆ กระทุงหมาบ้า มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า ผักฮ้วนหมู , เครือเขาคลอน , ผักง้วนหมู ต้นง้วนหมู หัวเขาคอน , มวนหูกวาง, เครือเขาหมู ผัก
ฮ้วนหมู ฮ้วนหมู, กระทุงหมาบ้า คันขุนสุนัขบ้า, เถาคัน, มั่งหมู, ฮ้วน, ผักม้วน, ผักโง้น, ผักง้วน, ผักง้วนหมู เป็นต้น.

^๕ ทิ้งถ่อน มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า พระยาฉัตรทัน ส่วน (เชียงใหม่, เลย), ถ่อน ถิ่นถ่อน นมหาว นุมหาว ทิ้งถ่อน (ภาคกลาง), ควะ เข็กเต้าะ (กะเหรี่ยง-
แม่ฮ่องสอน), เซอะบ้อง เซบ้อง เซบ้อง เซบ้อง เสบ้อง (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) เป็นต้น.

^๖ เฝิรน้ำข้าหลวงหลังลาย.

อันนี้โกฐนอกพิกัดนั้นคือ โกฐกักรรา โกฐกะกลิ้ง โกฐน้ำเต้า โกฐทั้งนี้วิเศษกว่าโกฐทั้งปวง ใช้ได้แต่ลำพังสิ่งเดียวแล
ถ้าจะแทรกยาสิ่งขนานใดๆ สุดแต่สมควรเถิด

อันนี้พิกัดเทียนทั้ง ๕ นั้นคือ เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตึกแตน อันนี้เป็นพิกัดเทียนทั้ง
๕ แล

อันนี้พิกัดเทียนทั้ง ๗ นั้นคือ เทียนดำ เทียนแดง เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตึกแตน เทียนยาวพาดิ เทียนสัตตบุษย์
อันนี้เป็นพิกัดเทียนทั้ง ๗ แล

อันนี้พิกัดเทียนทั้ง ๙ นั้นคือ เทียนดำ เทียนแดง เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตึกแตน เทียนยาวพาดิ เทียนสัตตบุษย์
เทียนเกล็ดหอย เทียนตากบ อันนี้เป็นพิกัดเทียนทั้ง ๙ แล

อันว่าเทียนนอกกว่านี้คือ เทียนลวด เทียนขม เทียนแกลบ ทั้ง ๓ นี้เป็นเทียนพิเศษ สุดแต่จะแทรกพอสสมควร ใช้
แทรกได้ทุกขนานแล

อันนี้จะกล่าวพิกัดบัวทั้ง ๕ นั้นคือ บัวสัตตบุษย์ บัวสัตตบรรณ บัวลีนจง บัวจกกลนิ บัวนิลอุบล อันนี้เป็นพิกัดบัวทั้ง
๕ แล

อันว่าบัวนอกกว่านี้คือ บัวหลวงทั้ง ๒ บัวสัตตบงกชทั้ง ๒ บัวเผื่อน บัวขม อันว่าบัวทั้ง ๖ นี้เป็นบัวพิเศษ ตามแต่จะ
ประกอบยาขนานใดๆ สุดแต่จะแทรกพอสสมควรเถิด

อันนี้จะกล่าวพิกัดเกลือทั้ง ๕ นั้นคือ เกลือสินเธาว์ เกลือพิก เกลือวิก เกลือฟอง เกลือสมุทร อันนี้เป็นพิกัดเกลือทั้ง
๕ แล

อันว่าเกลือนอกจากนี้เป็นเกลือพิเศษนั้นคือ เกลือสุญจระณี (สุญจระ) เกลือดาระวะสา (ยาวกาสา) เกลือสินธุ (วิฑู)
เกลือต่างคลี เกลือสุวสา เกลือกะตัง เกลือมหาสมุทร อันว่าเกลือทั้ง ๗ นี้เป็นเกลือพิเศษ ถ้าจะประสมขนานใดๆ ก็ดูแต่พอควร
กับโรคเถิด

อันว่าจะกล่าวพิกัดโหรา นั้นคือ โหราอัมพฤกษ์ โหรามิกสิงคลี โหราบอน โหราทินหมา (เท้าสุนัข) โหราเดี่ยวไก่อ อันนี้
พิกัดเป็นโหราทั้ง ๕ แล

อันว่าโหราที่นอกจากโหราเหล่านี้คือ โหราผักกูด โหราข้าวเหนียว โหราเขากระปือ โหราเขาเนื้อ โหราใบกลม
โหรามหุรา อันโหราทั้ง ๗ นี้เป็นโหรานวิเศษ ถ้าจะประกอบยาขนานใดๆ ก็ดี แพทย์พิจารณาแต่พอควรกับโรคนั้นเถิด กล่าว
มาทั้งนี้เป็นมหาพิกัดใหญ่แล

พิกัดตรี นั้นคือ ตรีผลา^๗ สมอเทศ สมอไทย มะขามป้อม ตรีภูก^๘ พริกไทย พริกหอม พริกหาง ตรีสาร^๙ แสมสาร
แสมทะเล ชี่เหล็ก ตรีชาติ^{๑๐} ช้ำพูลู กระจाय กะทือ ตรีวาริ^{๑๑} คือ น้ำมูตร^{๑๒} น้ำครำ^{๑๓} น้ำประสาน^{๑๔} อันนี้คือพิกัดตรีแล

^๗ ตรีผลา ประกอบด้วย สมอพิเภก สมอไทย มะขามป้อม.

^๘ ตรีภูก ประกอบด้วย พริกไทย ดอกตี่ปลี เหง้าชิง.

^๙ ตรีสาร ประกอบด้วย รากช้ำพูลู รากเจตมูลเพลิง เถาสะค่าน.

^{๑๐} ตรีชาติ (ตรีชาติตรีชาติ) ประกอบด้วย ดอกจันทร์ กระจाय และอบเชย.

^{๑๑} ไม่พบในพิกัดยา.

^{๑๒} น้ำปัสสาวะ.

^{๑๓} อีกชื่อหนึ่งคือ น้ำไขสนียด การนำน้ำครำมาใช้เป็นเครื่องยานั้นมีวิธีการดังนี้ น้ำครำได้มาจากสถานที่ที่มีน้ำและๆ ซึ่งอยู่ใกล้ครัว ใช้หลักไม้ปักลึก
ลงไปดินและๆ ลึกพอประมาณ จึงถอนหลักขึ้น ระวังอย่าให้น้ำที่ขังและอยู่ในสถานที่นั้นไหลเข้าไป ในหลุมที่เคยมีไม้ปักนั้นจะมีน้ำซึมเข้าไปในหลุม
เป็นน้ำใสๆ ค่อยๆ ตักน้ำในหลุมนั้นมาใช้ปรุงยา.

^{๑๔} น้ำประสานทอง.

อันหนึ่งถ้าใช้เพลลาเข้าถึงสี่โมง กำลังเสลด ยาแก้เอาตีป्ली เกลือสินเฮวี่ เพลลาห้าโมงเพลลาบ่ายสองโมง เป็นเพื่อกำเดา ยาแก้เอาชิง เกลือสินเฮวี่ เพลลาบ่ายสามโมงเพลลาห้าโมงกำลังเสลด ยาแก้เอาพรุกไทย เกลือสินเฮวี่ เพลลาห้าทุ่มเป็นกำลังเพื่อเสลด ยาแก้เอามะขามป้อม เกลือสินเฮวี่ เพลลาแปดทุ่ม เป็นกำลังกำเดา ยาแก้เอาสมอพิเภก เกลือสินเฮวี่ เพลลาสายมาถึงเช้า เป็นกำลังลม ยาแก้เอาสมอเทศใหญ่ เกลือสินเฮวี่ อันนี้ถ้าใช้หนักให้วางยา ตามเพลลา ใช้จะบังเกิดพิษจึงจะถูกแล

ยาราดุบรรจบ แก้เลือด แก้ฝีในท้อง แก้ลม ท่านให้เอาชิง ๑ รากข้าวฟลุ ๑ ตีป्ली ๑ สะค่าน ๑ เจตมูลเพลิง ๑ เปลือกดาเสื่อ^{๑๕} ๑ เปลือกกระดังงา ๑ เปลือกพรมคด^{๑๖} ๑ เปลือกกุ่มทั้ง ๒^{๑๗} หัสคุณทั้ง ๒^{๑๘} แสมทั้ง ๒^{๑๙} ผิวมะกรูด ๑ ว่านน้ำ ๑ ผักเป็ดแดง ๑ เปล้าทั้ง ๒^{๒๐} ส้มกุ่มทั้ง ๒^{๒๑} เปลือกมะรุรม ๑ หัวแห้วหมู ๑ ลูกมะตูมอ่อน ๑ กระทือ ๑ ไพล ๑ ข้า ๑ หอม ๑ กระชาย ๑ กระเทียม ๑ การบูร ๑ เทียนทั้ง ๙ โกฎทั้ง ๙ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ ลูกเร่ว ๑ สิริยา ๓๔ สิ่งนี้เอาสิ่งละ ๑ ตำลึง พริกไทย ๑ ตำลึง ตำผงแล้วตามแต่จะใช้เกิด ถ้าจะแก้ปลายไข้ก็ได้วิเศษนักแล

ยาชื่อวิสัมพยาใหญ่ แก้ไข้เข้าตรีทูต ท่านให้เอาสมอทั้ง ๓ ว่านน้ำ ๑ ลูกผักชี ๑ ระย้อม ๑ ไคร้เครือ ๑ น้ำประสานทอง ๑ โกฎหัวบัว ๑ โกฎสอ ๑ โกฎก้านมะพร้าว ๑ โกฎเชียง ๑ โกฎเขมา ๑ เทียนดำ ๑ เทียนแดง ๑ เทียนขาว ๑ เทียนยาวพาดิ ๑ เทียนข้าวเปลือก ๑ การบูร ๑ ชิงแห้ง ๑ ตีป्ली ๑ พริกกลอน ๑ ชะเอม ๑ เปราะหอม ๑ สมุลแว้ง ๑ อบเชยเทศ ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ ลูกชะเอมเทศ ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค ตีป्लीเท่ายาทั้งหลาย ตำผงไว้ น้ำกระสายตามโรคเกิด

ยาเขี้ยวมหากาฬ ท่านให้เอาใบมะคำไก่ ๑ ตำลึง ๑ บาท ตีป्ली ๒ ตำลึง ชิง ๒ ตำลึง กระเทียม ๒ ตำลึง มหาหิงค์ ๑ ตำลึง ๑ บาท ใบกุ่มน้ำ ๓ ตำลึง ตำผงละลายน้ำผึ้งกินแก้ก่อน แก้ลมสันดาน^{๒๒} แก้โลหิตสตรี จะมีระดูให้เจ็บทั่วสรรพางค์ ภายต่างๆ ถ้าเป็นฝีในท้องขึ้นใหม่ๆ ให้กินเกลื่อนหายแล

ยาต้มแก้คุดทะราด^{๒๓} เข้าคอก มะเร็งเข้าคอก ท่านให้เอาเปลือกกระเบา ๕ ตำลึง ยาข้าวเย็นเหนือ ๑๐ บาท ยาข้าวเย็นใต้ ๑๐ บาท รากมะเดื่อปล้อง ๕ ตำลึง เปลือกมะเดื่อชุมพร ๕ ตำลึง หย้าหวดแมว ๕ ตำลึง กำมะถัน ๑ ตำลึง ยานี้ต้มกินเอาเงินผูกคอกหม้อ ๑ บาท กินแก้เข้าคอกหายแล

ยาแก้ริดสีดวงพลวก^{๒๔} ท่านให้เอาเปลือกมะตูม ๓ เปลือกสำโรง ๓ ตะไคร้ ๓ ต้นแกแล ๑ กรัก ๑ ชั่ง ข้าวโพด ๓ ชั่ง ต้มกินหายแล

ยาปรอท แก้คุดทะราดมะเร็ง ท่านให้เอาเทียนดำ ๑ บาท เทียนแดง ๑ บาท ปรอท ๑ บาท ใบพลูแก้ ๑ บาท ข้าวตากหม้อหนู ๑ คั่วให้เหลือง ตำกวนให้เข้ากันแล้วกินกับเหล้าหายแล

^{๑๕} ดาเสื่อ มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า เลหาหง (เชียงใหม่), ขมันดง (ลำปาง), เซ (แม่ฮ่องสอน), เย็นดง (กำแพงเพชร), ตาปู (ปราจีนบุรี), มะยมหาง่าน (บุรีรัมย์), ตุ่มดง (กระบี่), มะหังก่าน มะฮังก่าน มะฮ่า (ภาคเหนือ), โกล ดาเสื่อ (ภาคกลาง), แดงน้ำ (ภาคใต้), เขียว โทกาซ่า พุแกที่ เส่ทุเก๊า (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), ยมหังก่าน (เจียว-แม่ฮ่องสอน) เป็นต้น.

^{๑๖} ชื่อผักชนิดหนึ่ง ใบเป็น ๓ แฉก ต้นเป็นเถา, ชื่อต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่ง.

^{๑๗} กุ่มทั้ง ๒ คือ กุ่มบก และกุ่มน้ำ.

^{๑๘} หัสคุณไทยทั้ง ๒ คือ หัสคุณไทย และหัสคุณเทศ.

^{๑๙} แสมทั้ง ๒ คือ แสมสาร และแสมทะเล.

^{๒๐} เปล้าทั้ง ๒ คือ เปล้าน้อย และเปล้าใหญ่.

^{๒๑} ส้มกุ่มทั้ง ๒ คือ ส้มกุ่มน้อย และส้มกุ่มใหญ่.

^{๒๒} โรคลมอย่างหนึ่ง มีอาการให้จุกเสียด เรื้อรังอยู่เสมอ.

^{๒๓} คุดทะราด ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เป็นโรคติดต่อชนิดเรื้อรัง ซึ่งผุดขึ้นภายนอกผิวหนังเป็นตุ่มเล็กๆ คล้ายหูดแล้วค่อยๆ โตขึ้น ลักษณะคล้ายดอกกะหล่ำป्ली.

^{๒๔} ริดสีดวงพลวก ริดสีดวงซึ่งเป็นที่บริเวณลำไส้ใหญ่ตอนต้น เมื่อแตกออกจะมีหนองไหล มีกลิ่น เป็นพอง.

ยาแก้ฝีให้ท้อง ท่านให้เอาน้ำส้มสายชูสามทะนาน หอยแครงร่อยแปดเปลือก เผาไฟใส่ลงดองไว้สามคืนจึงกินหายแล
ยาตองแก้ขี้เรื้อนกวาง ท่านให้เอางูเห่าตัว ๑ เทียนทั้ง ๕ กระจวาน กานพลู ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท พริกไทยเท่ายา
ตีปลีทั้งพริกไทย ตำผงห่อผ้า แซ่เหล้ากินหายแล

ยาซื้อแสมทองคำทิพย์ ท่านให้เอาโกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ ดอกคำทั้ง ๓ เลือดแรดสิ่งส่วน สารส้ม ๑
แก่นแสมทะเล ๑ แก่นประดู่ ๑ ขมิ้นเครือ ๑ วัลย์เปรียง ๑ แสม้มาทะเลาย ๑ กะทกรก ๑ สมุลแว้ง ๑ สิ่งละ ๔ ส่วน
ครึ่ง ๖ ส่วน หัวหญ้าตะกาด ๑ หัวแห้วหมู ๑ สิ่งละ ๘ ส่วน เบญจกูลตามพิกัต ต้มกินบำรุงเลือดพิเศษนักแล

ยาซื้อประสะคัดเค้า ท่านให้เอาใบมะขาม ๑ ใบส้มป่อย ๑ ใบมดก ๑ ผักราชพฤกษ์ ๑ เอาสิ่งละส่วน รากขี้ก้างทั้ง ๒
ยาดำ ๑ รงทอง ๑ สิ่งละ ๒ ส่วน ลูกคัดเค้า ๔ ส่วน ตำเอาน้ำใส่กระทะเคี่ยวให้ข้นจนปั้นได้ ให้กินหนัก ๒ สลึง ละลาย
น้ำมะขามเปียก แทรกตีเกลือกตามธาตุหนักเบา ประจุโลหิต แลขับโลหิตคั่งคั่งมืออกสะดวงกัดอกออกสิ้นแล แก้โลหิตนอนเพลิง
มิได้ก็ตี โลหิตเป็นลิ่มแทงให้เสียดให้คลั่งก็ตีแล

ยาซื้อตรีจักร ท่านให้เอาใบเทียน ๑ ใบแก้ว ๑ ใบทับทิม ๑ สิ่งละ ๑ ตำลึง รากคัดเค้า ๑ รากจำปา ๑ เปลือกจำปา ๑
สิ่งละ ๒ ตำลึง ข่า ๑ ตำลึง กระจชาย ๑ ตำลึง ฟางข้าวเหนียวจีน ๒ ตำลึง ๒ บาท ดอกจำปา ๑ ตรีภูกตามพิกัต ต้มกินชูโลหิต
สิบประการดีนักแล

ยาซื้อมงคลโอสถ ท่านให้เอาโกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ ดอกคำ ๑ ฝางเสน ๑ ยาข้าวเย็น ๑ สิ่งละ ๕ ส่วน ดอกบุนนาค ๑
ดอกสะเดา ๑ บัวหลวง ๑ จันทน์แดง ๑ จันทน์ขาว ๑ สน ๑ ชะลูด ๑ อบเชย ๑ แสมทั้ง ๒ แก่นขี้เหล็ก ๑ แห้วหมู ๑ สิ่งละ
๘ ส่วน หอม ๑๒ หัว อ้อยแดงลำหนึ่ง เอาน้ำมะพร้าวมาพิกเป็นน้ำต้ม บำรุงโลหิตดีนักแล

ยาแดงเลือด ท่านให้เอากระดาดแดง ๑ กระดาดขาว ๑ หัวบุก ๑ หัวกลอย ๑ อุตพิต ๑ ดองตึง ๑ ตรีภูก ๑
ข่า ๑ กระจชาย ๑ กระจทื่อ ๑ ไพล ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ว่านน้ำ ๑ ใบว่านหางช้าง ๑ เจตมูลเพลิง ๑ เปล้าทั้ง ๒ รากส้มกุ้งทั้ง ๒
เอาสิ่งละ ๑ บาท สารส้ม ๒ สลึง ดินประสิว ๒ สลึง ๑ เฟื้อง เกลือสินเธาว์ ๓ สลึง ดอกคำ ๕ ตำลึง ๒ บาท ๑ สลึง ๑ เฟื้อง
มะกรูด ๑

หน้าปลาย

กรมช้าง ๑ เขาแพะ ๑ เขาแกะ ๑ เขาวัว ๑ เขาควาย ๑ จันทน์ทั้ง ๒ ชะลูด ๑ ขอนดอก ๑ กฤษณา ๑ กระลำพัก ๑ ลิ่นทะเล ๑ โกฎูเขมา ๑ โกฎูจุฬาลำพา ๑ บดละลายน้ำจันทน์ทั้ง ๒ แล่น้ำดอกไม้ น้ำขาวข้าว กินแก้มัวเมา แก้เชื่อม^{๒๕} แก้กษบ แก้อ้าปากมิ แก้กั้ง ใช้หายแล

ยาประสะดำ ท่านให้เอาลูกประคำตีควายเผา ๑ เบี้ยแก้เมา ๑ จันทน์ทั้ง ๒ เนระพูสี ๑ สน ๑ ลูกราชดัด ๑ หวายตะค้า ๑ หวายตะมอย ๑ พิษนาศน์ ๑ พาดโชน ๑ สังกรณี ๑ หัสคำ ๑ โกฎูทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ กระจวาน ๑ กานพลู ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกพิกุล ๑ บัวหลวง ๑ เอาเสมอภาคบดน้ำจันทน์เป็นกระสาย ปั้นแท่งไว้กินน้ำจันทน์ทั้ง ๒ น้ำดอกไม้ น้ำขาวข้าวแทรกคิง แก่หลงแก้เชื่อมแก้มัวเมานัก ตามืดแก้หืดหอบหายแล

ยาประทาเกตุน้อย แก่สารพัดไข้ได้สับเอ็ดวัน ท่านให้เอาผักแพวแดงขาว ผักเสี้ยนผี ๑ กล้วยดอกขาว ๑ ใบคนที่สอ ๑ ใบคนที่เขมา ๑ ยางทราย ๑ ใบกะเม็ง ๑ สะค่าน ๑ ช้างพลู ๑ ว่านน้ำ ๑ กุ่มทั้ง ๒ พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ กระจเทียม ๑ บดปั้นแท่งละลายน้ำร้อนกินแก้ไข้พันกำหนดหายแล

ยาประทานเพชรใหญ่ ท่านให้เอาบอระเพ็ด ๑ หัวหมู ๑ จันทน์ทั้ง ๒ เกสรบัวหลวง ๑ ลูกผักชี ๑ ลูกพรรณผักกาด^{๒๖} ๑ ลูกกระดอม ๑ มะม่วงทั้ง ๒ รากขี้กาแดง ๑ สน ๑ กระจชาย ๑ ไพลแต่น้อย บดแท่งปั้นไว้ น้ำดอกไม้ ใช้ได้ทุกอย่างแล

มหานิลแท่งทองน้อย ท่านให้เอาใบรักขาว ๑ ๕ บาท ถ่านไม้รวก ๑ ถ่านแสม ๑ ถ่านไม้ซาก ๑ กระจตุกรัง ๒ บาท กระจตุกา ๗ บาท หัวงูเห่า ๑ บาท ๒ สลึง กานพลู ๑ บาท น้ำประสานทอง ๒ บาท กระจตุหมาดำ ๑ ตำลึง ๓ บาท บดเป็นแท่งไว้ปิดทองทุกเม็ด ยกน้ำกระสาย^{๒๗} ใช้เถิด แก่สารพัดได้ทุกอันแล

ยามหานิลใหญ่ ท่านให้เอากระจตุหมาดำ ๑ กระจตุวัวดำ ๑ กระจตุกรัง ๑ กระจตุกา ๑ หัวกา ๑ กระจตุเสื่อ ๑ กระจตุหมี ๑ กระจตุแพะ ๑ กระจตุแกะ ๑ กระจตุตะพานน้ำ ๑ กระจตุจระเข้ ๑ กระจตุงูเหลือม ๑ กระจตุงูเห่า ๑ กระจตุทับสมิงคลา ๑ หัวลิง ๑ หัวค่าง ๑ ก้ามปูทะเล ๑ กระจตองแมงดา ๑ หางตะเข้ ๑ คางคกตายซาก ๑ แวนกยุง ๑ ผักส้มป่อย ๑ ลูกเบญจानी ๑ ลูกประคำตีควาย ๑ ระย้อม ๑ ไคร้เครือ ๑ ลูกเอ็น ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระจวาน ๑ กานพลู ๑ โกฎูทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ อบเชยเทศ ๑ ชะลูด ๑ เกสรสารภี ๑ บัวหลวง ๑ พิกุล ๑ บุนนาค ๑ จำปา ๑ กระจดงา ๑ ดิงเหลือม ๑ ดิงเห่า ๑ ดีตะเข้ ๑ ดีตะพานน้ำ ๑ ดีเหยี่ยว ๑ ดีตะกวด ๑ ดีเสื่อ ๑ ดีหมี ๑ ดีกระจตาย ๑ กระจตุนั้นเผาไฟดินนั้นเป็นกระสาย บดปั้นแท่งก็ได้ ทากก็ได้ กินก็ได้ น้ำขาวข้าว น้ำจันทน์ น้ำดอกไม้ ใช้ได้สารพัดไข้ ยาเชื่อมมหานิลแท่งหอมแล

ยาชื่อจักรนารายณ์น้อย ท่านให้เอาเนระพูสี ๑ มหาสดำ ๑ สน ๑ จันทน์ทั้ง ๒ พิษนาศน์ ๑ ระย้อม ๑ ลูกประคำตีควาย ๑ สังกรณี ๑ ว่านกีบแรด ๑ เขากวาง ๑ งาช้าง ๑ เขากุญ ๑ นอแรด ๑ หวายตะค้า ๑ ลูกราชดัด ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ เอาเสมอภาคคิงเหลือมเป็นกระสาย บดเป็นแท่งแก้ไข้ทั้งปวง น้ำดอกไม้แก้สารพัดไข้พิษทั้งปวง ครอบผีทั้งปวงแก้ลม ละลายเหล่าแล

ยาจักรนารายณ์ใหญ่ แก่ชางแกมไข้ เอาเขี้ยวเสือ ๑ เขี้ยวหมู ๑ เขี้ยวหมี ๑ เขี้ยวแรด เขี้ยวตะเข้ ๑ เขากุญ ๑ เขาแพะ ๑ เขาแกะ ๑ เขาควาย ๑ เขากวาง ๑ เขาทราย ๑ งาช้าง ๑ นอแรด ๑ เครื่องเขี้ยวแลเขาคั่วให้หมด ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ เขาวัว ๑ เปราะหอม ๑ ใบพิมเสน ๑ ระย้อม ๑ ไคร้เครือ ๑ พิษนาศน์ ๑ มหาภาพ ๑ มหาละลาย ๑

^{๒๕} มีอาการเหงามันซึม.

^{๒๖} พรรณผักกาดเป็นเมล็ดที่แก่จัดของพืชในสกุล *Brassica* ในวงศ์ *Cruciferae* มี ๒ ชนิด คือ พรรณผักกาดขาว และพรรณผักกาดดำ สรรพคุณทางยา รสเผ็ดร้อน ขับเสมหะและโลหิต แก้จุกเสียด แก้ลม เป็นยาระบายอ่อนๆ.

^{๒๗} ยกกระสาย ในที่นี้หมายถึง การเปลี่ยนน้ำกระสาย แต่ยังใช้เครื่องยาชานานเดิม เพื่อให้ฤทธิ์ของยาตรงกับโรค หรือมีสรรพคุณในทางระงับโรค ดับพิษของโรค ให้หายได้.

หวายตะค้า ๑ หวายตะมอย ๑ รากถั่วพู ๑ รากย่านาง ๑ จันทน์ทั้ง ๒ ลูกราชดัด ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ ลูกประคำดีควาย ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระจวาน ๑ กานพลู ๑ โกฎทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ เอาเสมอภาคบดปั้นแห้งไว้ แก้ไข้ดำอืดแดง ใช้เหนื่อลากสาด สันนิบาต น้ำดอกไม้ทั้งกินทั้งพ่น น้ำชาข้าว แก้วขางสุรา ถ้าขางแก้วไม่ใช้ น้ำดอกไม้ ถ้ากาฬขึ้นจับหัวใจ^{๒๘} พุดไม่ออก ๒ วัน ๓ วัน ละลายน้ำครำกินพื้นแล

ยามหาพิมเสน เอาใบพิมเสน ๑ เปราะหอม ๑ สน ๑ จันทน์ทั้ง ๒ มหาสดำ ๑ ระย่อม ๑ ไคร้เครือ ๑ หมูปล่อย ๑ สักรณี ๑ ซะเฒทั้ง ๒ ซะลูต ๑ กฤษณา ๑ กระจลำพัก ๑ ขอนดอก ๑ โกฎทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ ลูกราชดัด ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ น้ำประสานทอง ๑ ลั่นทะเล ๑ น้ำตาลทั้ง ๓ ผื่นทั้ง ๓ หอมแดง ๑ กระจดินแดง ๑ เกสรสารภี ๑ พิกุล ๑ บุนนาค ๑ จำปา ๑ กระจดงา ๑ ลำเจียก ๑ สัตตบุษย์ ๑ สัตตบรรณ ๑ สัตตบงกช ๑ บัวหลวง ๑ บัวชม ๑ บัวเผื่อน ๑ บัวจง(จงกลนี) ๑ บัวบก ๑ กระจจับนก^{๒๙} ๑ ญ่าตีนนก^{๓๐} ๑ เขี้ยวเสือ ๑ เขี้ยวแรด ๑ เขี้ยวตะเข้ ๑ เขี้ยวหมี ๑ เขี้ยวหมู ๑ กรามข้าง ๑ งาช้าง ๑ นอแรด ๑ เขาวัว ๑ เขากวาย ๑ เขากุย ๑ เขากวาง ๑ ปากกาข้างบน ๑ กระจดุกแรง ๑ กระจดุกกา ๑ ดีเหยี้ย ๑ ดีตะกวด ๑ ดีตะพาน้ำ ๑ ดีเต่า ๑ การบูร ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ ส่วนตีนนั้นเอาเป็นกระสาย บดกับน้ำเปลือกมะรุมนปั้นแห้งไว้ ถ้าจะแก้ร้อน เปลือกมะเดื่อชุมพร ผ่นกับน้ำชาข้าวกิน ถ้าอ้าปากมีออกเอาติงูร่าหัด^{๓๑} สารพัดใช้แล

ยามหาประสะการบูร เอาจันทน์เทศ ๑ บาท ลูกมะแว้งตัน ๑ ลูกกระจดอม ๑ สน ๑ รากขี้กาแดง ๑ ไพล ๑ กระจชาย ๑ พิมเสน ๑ ทำแห้งไว้กินน้ำจันทน์แทรกพิมเสน แก้กั้ง แก้กสันนิบาตทั้งปวงแล

ยาชื่อธรณีไหว เอาผักแพวแดงทั้ง ๒ ว่านน้ำ ๑ พรหมมี ๑ ใบหัสศคุณเทศ ๑ ก้านข้าวพลุ ๑ ตรีภูก ๑ เปล้าน้อย ๑ เกลือสินเธาว์ ๑ หัสดำ ๑ ผักเสี้ยนผี ๑ ใบมะค่าไก่ ๑ เอื้องเพ็ชร์มา ๑ เทียนทั้ง ๕ ดีเสียวผา ๑ ดีเต่า ๑ ดีงูเห่า ๑ ผิวมะกรูด ๑ เอาเสมอภาคบดทำแห้งไว้ ถ้าจะแก้ลมเย็นไปทั้งตัว และมีอกตันท่า ลมกลิ้งอยู่ในท้อง ถ้าไม่รู้อาการก็ว่าต้องคุณ(ไสย) และผีเข้า แลเสลดดีขึ้น เอายานี้ละลายน้ำมะนาวกินหายแล

ยาชื่อแห่งทองน้อย ท่านให้เอาหอยตายพราย ๑ แมงมุมตายพราย ๑ มาด^{๓๒} ๑ น้ำประสานทอง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ ทองคำเปลว ๑ ดีงูเหลือมเป็นกระสายบดทำแห้งไว้กิน น้ำครำแทรกดีงูกินแก้ไข้ทั้งปวงแล

ยาแห่งทองใหญ่ เอาทองคำเปลว ๑ พรอท ๑ พื้นเขาพระสุเมรุ ๑ กินแก้ไข้อบจน ถ้ามีฟงยาขนานนี้แล้วอย่ารักษาเลย

ยาชื่อหลักพระสุเมรุน้อย ท่านให้เอาโกฎทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระจวาน ๑ กานพลู ๑ ลั่นทะเล ๑ น้ำประสานทอง ๑ ผื่นทั้ง ๓ พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ เอาเสมอภาคดีงูเหลือมเป็นกระสายบดปั้นแห้งไว้ ละลายน้ำครำ น้ำชาข้าว กินแก้ไข้อบจนหายแล

^{๒๘} กาฬจับหัวใจ คือ ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เป็นอาการของหัวใจผิดปกติ ทำให้เหนื่อหอบอย่างรุนแรง.

^{๒๙} ชื่ออื่น ดานขี้ม้า, มะหากาหลัง (เหนื่อ), นางโย, อังเปาะ (อุบลราชธานี), มะคะ, คอแห้ง, กระจจับนก สรรพคุณ ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น ฝอยบด รังผึ้ง ต้มน้ำดื่ม ราก แช่น้ำหรือฝนน้ำ กินแก้ผดผื่นแดง (กินอาหารแสลงไข้ ทำให้โรคกำเริบ อาจมีอาการท้องเสีย) และราก ฝนน้ำกินแก้เมาเห็ด ตำรายาไทย เปลือก แซ่เหล้าโรง กินก่อนอาหาร ทำให้เจริญอาหาร

^{๓๐} ชื่ออื่นๆ กาสามปิก กะพุน ตะพุน กานน สมอกานน ไซเนา โคนสมอ ตะพุน ตะพุนทอง ตะพุ่ม สะพุนทอง นน สมอตีนเป็ด สมอตีนนก นนเดิน เมา สมอตีนนกสมอบ่วง สมอป่า สมอหิน สวองหิน สือแม ไม้ต้น สูง ๕-๑๐ เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ดยาว กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยม สีมุม มีขนสั้นปกคลุม ใบประกอบแบบฝ่ามือ ใบย่อย ๓-๕ ใบ ออกจากจุดเดียวกัน เรียงแบบตรงข้ามและตั้งฉาก ใบย่อยรูปใบหอกถึงรูปไข่แกมใบหอก กว้าง ๔-๖ เซนติเมตร ยาว ๑๐-๑๓ เซนติเมตร ใบย่อยตรงกลางมีขนาดใหญ่ที่สุด ปลายใบแหลม ฐานใบสอบแหลม ขอบใบเรียบ ยอดอ่อนมีขนคล้ายกำมะหยี่ ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขนสั้นๆ หนาแน่น ขนนุ่ม ก้านใบแผ่เป็นปีก ก้านใบย่อยสั้นมาก.

^{๓๑} ก. ไธย (ใช้สำหรับเอาพิมเสนแทรกยา) ไล่, แทรก. ว. อ่อน.

^{๓๒} กำมะถันเหลือง.

ยาชื่อหลักพระสุเมรุใหญ่ ท่านให้เอาเทียนทั้ง ๕ โกรฐทั้ง ๕ พริกไทย ๑ ดีปลี ๑ กระเทียม ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ การบูร ๑ ลิ่นทะเล ๑ น้ำประสานทอง ๑ ชะลูด ๑ อบเชย ๑ ขอนดอก ๑ พิมเสน ๑ ดิงูทั้ง ๕ ลูกราชดัด ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ สังกรณี ๑ มะไฟเดือนห้า ๑ เอาเสมอภาค เมื่อจะบดตำเอากระเทียม ดิงูปั่นแห้งไว้ กินแก้ไข้จบจนหายแล

ยาแก้สารพัดไข้ทั้งปวงแล สมฝีเข้าแก้กระทำแก้ไข้ไม่รู้จักวาย สันนิบาตคลังแก้บ้าแก้ผีดาซขึ้นเห็นหัวแล้ว แลตัดผีในกระดุก กินยาขนานนี้กินไว้ ยาอันพระพุทธเจ้าให้ไว้เป็นทาน ครั้งเมื่อทำลงเมืองอภัยสาสิ เมื่อจะกินให้เสกด้วยสักกัตวา ๗ ที ถ้ากินยาไม่ลงผู้นั้นถึงกายรักษาเลย ถ้ากินยานี้ลงให้รักษาเถิด เมื่อจะกินยา เทียนเล่มหนึ่ง ดอกไม้ ๕ ดอก บูชาพระพุทธเจ้า แล้วเอาหม้อยาใส่สาแหกร^{๓๓}ไว้ที่สูง แก้วหาคามีได้เลย

อีกขนานหนึ่งท่านให้เอาใบมะนาว ๑๐๘ ลงด้วยพระอิตปิโส^{๓๔}จนจบ ข่า ๓๒ ชิ้น ลงด้วยอาการ ๓๒^{๓๕} ขมิ้นอ้อย ๕ ชิ้น ลงด้วยพระเจ้า ๕ พระองค์^{๓๖} บอระเพ็ด ๗ ชิ้น ลงด้วยโพชฌงค์ทั้ง ๗^{๓๗} สัมป่อย ๗ ฝัก ลงด้วยพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์^{๓๘} มะกรูดผ่า ๔ ลงด้วยธาตุทั้ง ๔^{๓๙} ใบมะกา ๑๒ ใบ ลงด้วยตรีนิสิงเห^{๔๐} ราชพฤกษ์ ๙ ฝัก ลงด้วยเนาวหรรณ^{๔๑} ไม้สีสุก ๓ ตา ลงด้วย มะอะอุ แก่นสนลงด้วย กะอะนะอะ แก่นสักลงด้วย กระมะทะ สะกัซลงด้วย อี สุ วา สุ แก่นประดู่ลงด้วย ปะทุมตะโร จันทน์แดงลงด้วย อา ปา ม จู ป จันทน์ขาวลงด้วย นิ ม อ อู แก่นแสมสารลงด้วย อี ก วิ ตี แก่นแสมทะเลลงด้วย จี ปี เส ขิ ว่านกีบแรดลงด้วย ก ร เต จ ว่านร้อนทองลงด้วย ป ขุ ยู ห ยา ต้า ๑๐ สลึง ลงด้วยประจุกขาด สะเดา ๓๓ ก้าน ลงด้วย กะ ขะ จนจบ ใบบัว ๖ ใบ ลงด้วย อ อา อี อู อู หนุ้าแพรก ๑ ชีว ๑ แก่นขี้เหล็กลงด้วย อ จ อา ตัมสามเอาหนึ่ง กินหายแล แก้ฝักกระษัยดีนัก ออย่าสนเทห์เลย

ยากล่อน ท่านให้เอาเถาวัลย์เปรียงยาววา ๑ ทูบขยำกับเกลือหมักค้ำงไว้คืน ๑ กินหายแล

ยาแก้ผีดาซภายใน เอาหนังกระเบนเผาไฟ หนังแรดเผาไฟ บดน้ำมูตร น้ำครำ กินแก้ผีร้ายเป็นดีแล

ยาซาง เอาลูกประคำดีควายเผาไฟ ๑ น้ำประสานทอง ๑ แก้วหอบ น้ำมะนาวแก้เชื่อม น้ำปูนใส บดกับน้ำปูนใสปั่นแห้งไว้

^{๓๓} ชื่อเครื่องหาบของต่างๆ ทำด้วยหวาย.

^{๓๔} คาลาพระอิตปิโส ได้แก่ อิตปิโส ภควา อรหฺ สมมาสมพุทฺโธ วิชชาจรณ สมปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสธมฺมสารถิ สตฺถาเทวมฺนุสฺสานิ พุทฺโธ ภควาติ

สวากขาโต ภควตารมฺโม สนฺทิภฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอบนยฺโก ปจฺจตฺตเวทิตฺตโพ วัฒนฺยฺหิตฺติ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสึ อฺชุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสึ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสึ

สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสึ ยถิทฺถ จตฺตาริ ปุริสส ยุคานิ อญฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สวากสฺสึ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย

ทกฺขิเนยฺโย อณฺชสิกรนฺิโย อนุตฺตรํ ปุณฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

^{๓๕} อาการ ๓๒ คือ เกสา โลมา นขา ทนตา ตโจ มัส นหารู อญฺฐิ (อญฺฐิ)มิณฺข วุกํ ทพยฺ ยนกํ กิโลมกํ ปิหํ ปฺปผาสํ อนฺตํ อนฺตคฺคณฺ์ อฺทริยํ กริสี ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสสุ วสา เขโพ สิงฆาณิกา สลิกา มุตฺตํ มตฺถเก มตฺถลฺลคฺคํ

^{๓๖} คาลาย่อพระเจ้า ๕ พระองค์ ได้แก่ น โม พุทฺ ธา ย

^{๓๗} คาลาย่อโพชฌงค์ทั้ง ๗ ได้แก่ ส ทา ว ปี ป ส อ

^{๓๘} คาลาย่อพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ได้แก่ ส วิ ธา ปุ ก ย ป

^{๓๙} คาลาหัวใจธาตุ ๔ ได้แก่ น ม พ ท

^{๔๐} คาลาตรีนิสิงเห ได้แก่ ตรีนิสิงเห สตฺตนาเค ปณฺจเพฺชรจฺจลฺกฺกญฺ เจา

จตุเทวา ฉวจฺจราชา ปณฺจอินฺทราณเมวจ

เอกยฺกฺขา นวเทวา ปณฺจพฺรหฺมาสหมปติ

ทเวราชา อญฺฐอรฺหนตา ธรรณิ คจฺจคา ปณฺจพุทฺธา

อรหฺสมมา นนามิหํ

^{๔๑} เนาวหรรณ คือ อิตปิโสแก้ท้อง โดยเป็นอักษรย่อของคาลา ได้แก่ อ ส วิ สุ โล ปุ ส พุ ก

ยาซาขางฟันไม้ขึ้น ท่านให้เอาใบบัวหลวง ๑ หางตะเข้ ๑ ลูกมะกอก ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ บอระเพ็ด ๑ กระจูดแดง ๑ กระจูดขาว ๑ หวายตะค้า ๑ ลิ่นทะเล ๑ กระจูดงูเหลือม ๑ ดีแมลงสาบคั่ว ๑ ยาทั้งนี้เผาไฟกรอบ สมอร่องแร้ง ๑ น้ำประสานทอง ๑ บดกวาดกับเหล้าก็ได้ นำมะนาวก็ได้หายแล

ยาครรรักษ์(ซา)

ต้นฉบับจบเพียงเท่านี้

บรรณานุกรม

หนังสือ

เจนจบ ยิ่งสุมล. **สารานุกรมสมุนไพรไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ทศพร, ๒๕๕๕.

ชยันต์ พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงส์. **คู่มือเภสัชกรรมไทยแผนไทย เล่ม ๓ เครื่องยาสัตว์วัตถุ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

_____. **คู่มือเภสัชกรรมไทยแผนไทย เล่ม ๕ คณาเภสัช**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

บุษบา ประภาสพงส์ และคนอื่นๆ (บรรณาธิการ). **แพทยศาสตร์สงเคราะห์ : ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. **สารานุกรมสมุนไพร : รวมหลักเภสัชกรรมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

เว็บไซต์

เกร็ดความรู้.net. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://www.xn--12cg1cxchd0a2gzc1c5d5a.net/สมุนไพร>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙).

สุदारัตน์ หอมหวล และพลชาติ หอมหวล. **ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://www.phargarden.com/main.php>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙).

สุขภาพ การแพทย์แผนไทย สมุนไพรไทย ความงาม. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://frynn.com> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙).

รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ. **ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/medplantdatabase> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙).

สมุนไพรดอทคอม. [ออนไลน์]. <http://www.samunpri.com/> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙).